

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ

ΑΝΑΡΤΗΤΕΑ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ

ΕΚΘΕΣΗ ΕΠΙ ΤΟΥ ΝΟΜΟΣΧΕΔΙΟΥ

«Μεταρρυθμίσεις στο νομοθετικό πλαίσιο της Εθνικής Σχολής Δικαστικών Λειτουργιών και άλλες επείγουσες διατάξεις του Υπουργείου Δικαιοσύνης»

I. Γενικές παρατηρήσεις

A. Το υπό συζήτηση και ψήφιση νομοσχέδιο αφορά, ιδίως, την εκ νέου συνολική ρύθμιση των ζητημάτων που αφορούν την Εθνική Σχολή Δικαστικών Λειτουργιών. Όπως το επεξεργάστηκε η Διαρκής Επιτροπή Δημόσιας Διοίκησης, Δημόσιας Τάξης και Δικαιοσύνης, το νομοσχέδιο διαρθρώνεται σε τρία (3) Μέρη και αποτελείται από πενήντα οκτώ (58) άρθρα, συμπεριλαμβανομένου του ακροτελεύτιου άρθρου, που ορίζει τον χρόνο έναρξης ισχύος του νόμου, και Παράρτημα υπό τον τίτλο «Οργανόγραμμα Εθνικής Σχολής Δικαστών».

Το Πρώτο Μέρος του νομοσχεδίου (άρθρα 1 έως 55), υπό τον τίτλο «Εθνική Σχολή Δικαστικών Λειτουργιών», αποτελείται από εννέα (9) Κεφάλαια (Α΄, Β΄, Γ΄, Δ΄, Ε, ΣΤ΄, Ζ΄, Η΄ και Θ΄).

Ειδικότερα, με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Α΄ (άρθρα 1 και 2), υπό τον τίτλο «Σκοπός και Αντικείμενο», ρυθμίζονται τα αντίστοιχα ζητήματα.

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Β΄ (άρθρα 3 έως 15), υπό τον τίτλο «Διοικητική Οργάνωση», καθορίζονται, εκ νέου, ιδίως, η νομική φύση, η έδρα (άρθρο 3), οι πόροι (άρθρο 4), τα όργανα διοίκησης της Σχολής, ο τρόπος συγκρότησης και οι αρμοδιότητές τους (άρθρα 5-10), καθώς και ζητήματα που αφορούν την επιλογή, την τοποθέτηση και τις αρμοδιότητες των Διευθυντών Κατάρτισης και Επιμόρφωσης (άρθρα 11-12), και τη συγκρότηση και τις

2

αρμοδιότητες του Συμβουλίου Σπουδών (άρθρα 13-14) και των Συμβουλίων Διδασκόντων της Σχολής (άρθρο 15).

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Γ' (άρθρα 16 έως 22), υπό τον τίτλο «Επιλογή και Κατάσταση Εκπαιδευομένων», ρυθμίζονται, εκ νέου, ιδίως, ζητήματα ως προς τις κατευθύνσεις του εισαγωγικού διαγωνισμού στην Εθνική Σχολή Δικαστικών Λειτουργιών (άρθρο 16), τα προσόντα συμμετοχής υποψηφίων στον διαγωνισμό (άρθρο 17), τη συγκρότηση της Επιτροπής εισαγωγικού διαγωνισμού (άρθρο 18), την οργάνωση του διαγωνισμού σε τρία (3) στάδια και τον χρόνο και τον τόπο διεξαγωγής κάθε σταδίου (άρθρο 19), τον τρόπο βαθμολόγησης των υποψηφίων (άρθρο 20), όπως και ζητήματα εγγραφής των επιτυχόντων στη Σχολή (άρθρο 21), και τα των αποδοχών και της ιατροφαρμακευτικής περίθαλψής τους (άρθρο 22).

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Δ' (άρθρα 23 έως 37), υπό τον τίτλο «Προεισαγωγική Εκπαίδευση – Αξιολόγηση – Πειθαρχικό Δίκαιο», καθορίζονται, εκ νέου, ιδίως, τα στάδια της κατάρτισης των εκπαιδευομένων και ο όρκος που δίνουν κατά την έναρξη της κατάρτισής τους (άρθρο 23), ο τρόπος και ο χρόνος εκλογής των εκπροσώπων των εκπαιδευομένων (άρθρο 24), ο χρόνος, το περίγραμμα ύλης και το αρμόδιο όργανο για την κατάρτιση των προγραμμάτων σπουδών (άρθρο 25), η διάρκεια του πρώτου σταδίου κατάρτισης και ζητήματα απουσιών των εκπαιδευομένων (άρθρο 26), ο τρόπος αξιολόγησής τους κατά το εν λόγω στάδιο (άρθρο 27), ζητήματα που αφορούν τις εξετάσεις αποφοίτησης (άρθρο 28) και τη σύνταξη των πινάκων επιτυχόντων μετά το πέρας του πρώτου σταδίου κατάρτισης (άρθρο 29), καθώς και ο τρόπος κατανομής των εκπαιδευομένων στα τμήματα της κατεύθυνσης Διοικητικής Δικαιοσύνης (άρθρο 30), ζητήματα ως προς το δεύτερο στάδιο κατάρτισης (άρθρο 31), ο καθορισμός σειράς στους πίνακες αρχαιότητας (άρθρο 32), οι περιπτώσεις υποχρεωτικής διακοπής της εκπαίδευσης (άρθρο 33), η αξιολόγηση του ήθους και της συμπεριφοράς των εκπαιδευομένων (άρθρο 34), η δυνατότητα παράτασης του δεύτερου σταδίου της κατάρτισης (άρθρο 35) και ζητήματα διορισμού και δοκιμαστικής υπηρεσίας (άρθρο 36), όπως και ζητήματα πειθαρχικού δικαίου των εκπαιδευομένων (άρθρο 37).

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Ε' (άρθρα 38 έως 48), υπό τον τίτλο «Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση», εισάγονται ρυθμίσεις, ιδίως, ως προς τον σκοπό των προγραμμάτων επιμόρφωσης (άρθρο 38), τον τρόπο κατάρτισης και προγραμματισμού τους (άρθρο 39), τη διάκρισή τους σε τακτικά και έκτακτα, και σε υποχρεωτικά και προαιρετικά (άρθρο 40), τον τρόπο επιλογής των δικαστικών λειτουργών που συμμετέχουν σε αυτά (άρθρο 41), το θεματικό περιεχόμενο των προγραμμάτων υποχρεωτικής επιμόρφωσης (άρθρο 42),

την αξιολόγηση (άρθρο 43), τον τόπο και τον χρόνο διεξαγωγής των προγραμμάτων (άρθρο 44), τον υπεύθυνο κάθε προγράμματος επιμόρφωσης (άρθρο 45) και την ακολουθούμενη μεθοδολογία (άρθρο 46), καθώς και τα διεθνή εκπαιδευτικά προγράμματα (άρθρο 47) και τις διεθνείς εκπαιδευτικές ανταλλαγές (άρθρο 48).

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Στ' (άρθρα 49 έως 52), υπό τον τίτλο «Εκπαιδευτικό και Διοικητικό Προσωπικό – Εκπαίδευση των Εκπαιδευτών – Οργανικές Μονάδες», καθορίζονται, ιδίως, ζητήματα που αφορούν το εκπαιδευτικό προσωπικό της Σχολής (άρθρο 49) και την εκπαίδευσή του (άρθρο 50), το διοικητικό προσωπικό της Σχολής (άρθρο 51), καθώς και τον τρόπο κάλυψης των δαπανών μετακίνησης και διαμονής που αφορούν την κατάρτιση και την επιμόρφωση (άρθρο 52).

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Ζ' (άρθρο 53), υπό τον τίτλο «Εξουσιοδοτικές διατάξεις», ορίζονται, συγκεντρωτικά, οι σχετικές ρυθμίσεις του νομοσχεδίου.

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Η' (άρθρο 54), υπό τον τίτλο «Μεταβατικές διατάξεις», εισάγονται οι αντίστοιχες διατάξεις.

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Θ' (άρθρο 55), υπό τον τίτλο «Καταργούμενες διατάξεις», ορίζονται οι προτεινόμενες να καταργηθούν διατάξεις.

Το Δεύτερο Μέρος του νομοσχεδίου (άρθρα 56 και 57), υπό τον τίτλο «Επείγουσες ρυθμίσεις του Υπουργείου Δικαιοσύνης», περιέχει ειδικές ρυθμίσεις με ισχύ από 1.1.2022 έως την 31.3.2022, οι οποίες, σύμφωνα με την Ανάλυση Συνεπειών Ρύθμισης, στοχεύουν στην «εύρυθμη λειτουργία των πολιτικών δικαστηρίων κατά τρόπο ώστε να μην υφίσταται συνωστισμός στα δικαστήρια και στις γραμματείες αυτών και να αποφεύγονται οι επιπτώσεις στη δημόσια υγεία εξαιτίας της πανδημίας του κορωνοϊού COVID-19». Συγκεκριμένα, μεταξύ άλλων, ορίζεται η χρονική κατανομή των εγγεγραμμένων στο πινάκιο ή στο έκθεμα υποθέσεων στον πρώτο και δεύτερο βαθμό, καθώς και στον Άρειο Πάγο (με την επιφύλαξη των άρθρων 237 και 238 του ΚΠολΔ), με ανάρτηση στην πύλη ψηφιακών υπηρεσιών δικαστηρίων solon.gov.gr, καθώς και η δυνατότητα των διαδίκων να δηλώνουν, μέσω μηνύματος ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, στη γραμματεία του δικαστηρίου την κοινή επιθυμία τους να μην εξετάσουν μάρτυρα κατά τη συζήτηση της υπόθεσης, προκειμένου η συζήτηση της υπόθεσής τους να τεθεί στην αρχή του πινακίου ή του εκθέματος. Εισάγεται, επίσης, η δυνατότητα να λαμβάνονται ένορκες βεβαιώσεις ενώπιον δικηγόρου και για διαφορές ή υποθέσεις των ειδικών διαδικασιών, της εκούσιας δικαιοδοσίας, του κτηματολογίου και των ασφαλιστικών μέτρων, εφαρμοζομένων κατά τα λοιπά των εκάστοτε ειδικότερων διατάξεων (άρθρο 56). Ορίζεται, τέλος, ότι η εκδίκαση υ-

ποθέσεων χορήγησης άδειας συναινετικής εγγραφής προσημείωσης υποθήκης διεξάγεται διά εγγράφου διεξαγωγής της συζήτησης, κατά την οποία οι διάδικοι παρίστανται στο ακροατήριο του δικαστηρίου με δήλωση, στην οποία επισυνάπτεται η έγγραφη συναίνεση του καθ' ου η αιτούμενη προσημείωση ή του τρίτου κυρίου του ακινήτου, με βεβαίωση του γνησίου της υπογραφής τους από τον πληρεξούσιο δικηγόρο του καθ' ου, στη δε έγγραφη συναίνεση προσδιορίζονται σαφώς η ασφαλιζόμενη με την προσημείωση απαίτηση και το ποσό της απαίτησης για το οποίο χορηγείται η συναινετική εγγραφή προσημείωσης, και περιγράφεται λεπτομερώς το προσημειούμενο ακίνητο. Ορίζεται, εξ άλλου, ότι η ανάκληση, η εξάλειψη και η μεταρρύθμιση συναινετικής προσημείωσης υποθήκης γίνονται σύμφωνα με την ίδια διαδικασία. Η συναίνεση του προσημειούχου δανειστή δίνεται εγγράφως, με βεβαίωση του γνησίου της υπογραφής του από τον πληρεξούσιο δικηγόρο του (άρθρο 57)

Τέλος, διά του Τρίτου Μέρους, υπό τον τίτλο «Έναρξη ισχύος», ορίζεται η έναρξη ισχύος του νόμου (άρθρο 58).

Β. Σύμφωνα με το άρθρο 88 παρ. 3 του Συντάγματος, «Με νόμο μπορεί να προβλεφθεί εκπαιδευτική και δοκιμαστική περίοδος των δικαστικών λειτουργών, διάρκειας έως τριών ετών, πριν διοριστούν ως τακτικοί. Κατά την περίοδο αυτή μπορούν να ασκούν και καθήκοντα τακτικού δικαστή, όπως νόμος ορίζει». Ο συντακτικός νομοθέτης έχει ενσωματώσει στον καταστατικό χάρτη της χώρας ειδικές ρυθμίσεις για την προετοιμασία των υποψηφίων δικαστικών λειτουργών πριν από την εκκίνηση της σταδιοδρομίας τους. Οι εν λόγω διατάξεις καταλαμβάνουν την περίοδο που αρχίζει αμέσως μετά την επιτυχή έκβαση της εξεταστικής διαδικασίας στον σχετικό διαγωνισμό και φθάνει έως την κρίση του δικαστικού συμβουλίου, μετά το τέλος της δοκιμαστικής υπηρεσίας, για την ένταξη του δόκιμου δικαστή στο καθεστώς της ισοβιότητας.

Το Σύνταγμα αναθέτει στον κοινό νομοθέτη την εξειδίκευση της συνταγματικής επιταγής περί εκπαιδευτικής και δοκιμαστικής περιόδου. Η επιλογή του κοινού νομοθέτη να οργανώσει την εκπαιδευτική διαδικασία υπό το σχήμα «σχολής δικαστών» συνεπάγεται την υποχρέωση τήρησης ορισμένων προδιαγραφών. Όπως έχει επισημανθεί, «αν ο νομοθέτης δεν θέσει, κατά τρόπο σαφή, τις προδιαγραφές εκείνες που αρμόζουν στο οργανωτικό σχήμα μιας σχολής, τότε δημιουργείται μια κατ' επίφαση σχολή, η οποία περιορίζεται να διεκπεραιώνει σειρά ταχύρρυθμων σεμιναρίων στο πλαίσιο ενημέρωσης των υποψηφίων πριν εισέλθουν στο σώμα, χωρίς όμως να προχωρεί σε βάθος την καλλιέργεια του ήθους και των απαραίτητων επαγγελματικών δεξιοτήτων σύμφωνα με τις επιταγές του Συντάγματος» (Μ. Πικραμέ-

νος, Η εκπαίδευση των δικαστών υπό το φως του άρθρου 88 παρ. 3 του Συντάγματος, σε: Ένωση Διοικητικών Δικαστών, 2015, σελ. 665 επ., βλ. και Δ. Κράνη, Η δικαστική εκπαίδευση, ΕλλΔικ 2018, σελ. 1181 επ., Χ. Κοσμίδη, Μια προσπάθεια αξιολόγησης της δικαστικής εκπαίδευσης, Εταιρεία Νομικών Βορείου Ελλάδος, Εθνική Σχολή Δικαστών: 15 χρόνια λειτουργίας, 2010, σελ. 84 επ.). Αρχικά, είχε θεσπισθεί, διά του άρθρου 14 παρ. 4 του ν. 1388/1983, το Τμήμα Διοικητικής Δικαιοσύνης ως τμήμα εξειδικευμένης επαγγελματικής κατάρτισης στην Εθνική Σχολή Δημοσίας Διοίκησης του Εθνικού Κέντρου Δημοσίας Διοίκησης. Στη συνέχεια, η δικαστική εκπαίδευση, στην οποία περιλαμβάνεται και η επιμόρφωση των δικαστικών λειτουργών, θεσμοθετήθηκε με την ίδρυση της Εθνικής Σχολής Δικαστικών Λειτουργών, σύμφωνα με τον ν. 2236/1994, όπως αντικαταστάθηκε από τον ν. 3689/2008, οι οποίοι πολλακίς τροποποιήθηκαν, και χαρακτηρίστηκε ως «θεσμός (...) [με] την πιο αποφασιστική, μακροπρόθεσμα, συμβολή στην απονομή της δικαιοσύνης στη χώρα μας και σε όποιες χώρες αυτή εφαρμόζεται (...)» (βλ. Ι. Δούμπη, Πού απέβλεπε η θεσμοθέτηση της δικαστικής εκπαίδευσης και τι επέτυχε μέχρι σήμερα, Εταιρεία Νομικών Βορείου Ελλάδος, Εθνική Σχολή Δικαστών: 15 χρόνια λειτουργίας, 2010, σελ. 83).

Αρμόδιες αρχές για τη δικαστική κατάρτιση στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι, ως επί το πλείστον, διάφορες σχολές, που παρέχουν τόσο την αρχική όσο και τη συνεχή εκπαίδευση των δικαστών και εισαγγελέων. Τέτοιες είναι, κατ' ενδεικτική αναφορά, στο Βέλγιο το Ινστιτούτο Δικαστικής Κατάρτισης (Institut de formation judiciaire) (<https://www.igo-ifj.be/fr>), στην Ισπανία η Δικαστική Ακαδημία (Escuela Judicial Española) (<http://www.poderjudicial.es>), στη Γαλλία η Εθνική Σχολή Δικαστών (Ecole nationale de la magistrature) (<http://www.enm.justice.fr>), στη Γερμανία η Γερμανική Δικαστική Ακαδημία (Deutsche Richterakademie) (<https://www.deutscherichterakademie.de>), στην Ολλανδία το Κέντρο Δικαστικών Σπουδών (Studiecentrum Rechtspleging) (www.ssr.nl), στην Ιταλία η Δικαστική Ακαδημία (Consiglio Superiore della Magistratura) (<http://www.csm.it>), στην Πορτογαλία το Κέντρο Δικαστικών Σπουδών (Centro de Estudos Judiciários) (<http://www.cej.mj.pt>), στη Δανία η Εθνική Δικαστική Υπηρεσία (Domstolsstyrelsen) (www.dmostol.dk), στη Βουλγαρία το Εθνικό Ινστιτούτο Δικαιοσύνης (The National Institute of Justice) (www.nij.bg), στην Τσεχική Δημοκρατία η Δικαστική Ακαδημία (Justiční akademie) (<https://www.jacz.cz>) κ.λπ. Στα υπόλοιπα κράτη μέλη της ΕΕ η δικαστική κατάρτιση οργανώνεται και παρέχεται από το Υπουργείο Δικαιοσύνης κάθε χώρας, τα Ανώτατα Δικαστικά Συμβούλια ή και από τις υπηρεσίες των δικαστηρίων τους (

tice.europa.eu/406/EL/judiciary_training_providers) (βλ. και Χ. Κοσμίδη, Η θέση των Σχολών Δικαστών στα Εθνικά Συστήματα Απονομής της Δικαιοσύνης και η Συμβολή στην Εκπαίδευση των Δικαστικών Λειτουργών, Αρμ 58, σελ. 117, υποσημ. 34 και 36).

Στο ευρωπαϊκό πεδίο, η Επιτροπή στην Ανακοίνωσή της προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο για την καθιέρωση, για την περίοδο 2007-2013, προγράμματος-πλαισίου για τα θεμελιώδη δικαιώματα και τη δικαιοσύνη (SEC (2005) 434) / COM/2005/0122 τελικό) επεσήμανε την ανάγκη οικονομικής στήριξης για την κατάρτιση, στον τομέα του δικαίου της ΕΕ, των ασκούντων συναφή προς τη δικαιοσύνη επαγγέλματα. Στην Ανακοίνωση, εξ άλλου, της Επιτροπής, της 29ης Ιουνίου 2006 σχετικά «με την κατάρτιση δικαστικών στην Ευρωπαϊκή Ένωση» (COM/2006/0356 τελικό), τονίζεται ότι η κατάρτιση των δικαστικών λειτουργών αποτελεί ένα μέσο για τη βελτίωση της δικαστικής συνεργασίας ως προς την εφαρμογή του δικαίου της ΕΕ, και είναι αναγκαίο όχι μόνον να ενισχυθεί η κατάρτισή τους, αλλά και να εκπονηθεί σχετική ευρωπαϊκή στρατηγική, να αυξηθούν οι ευρωπαϊκές χρηματοδοτήσεις που προορίζονται για την κατάρτιση δικαστικών λειτουργών, και να αναπτυχθεί ένα πιο ολοκληρωμένο σύστημα κατάρτισης σε ευρωπαϊκό επίπεδο (βλ. Ανακοίνωση της 29ης Ιουνίου 2006, στοιχ. 33, και 40).

Στο Ψήφισμα του Συμβουλίου της ΕΕ και των αντιπροσώπων των κυβερνήσεων των κρατών μελών, συνερχομένων στο πλαίσιο του Συμβουλίου, σχετικά με την κατάρτιση των δικαστών, των εισαγγελέων και του δικαστικού προσωπικού στην Ευρωπαϊκή Ένωση, της 22ας Νοεμβρίου 2008 (2008/C 299/01) (ΕΕ C 299 της 22.11.2008, σελ. 1 έως 4), καθορίζονται επτά κατευθυντήριες γραμμές για τη δικαστική κατάρτιση: α. συμβολή στην ανάπτυξη μιας γνήσιας ευρωπαϊκής δικαστικής παιδείας, β. βελτίωση της γνώσης του πρωτογενούς και του παράγωγου δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, γ. προαγωγή της εφαρμογής του δικαίου της ΕΕ, δ. προώθηση της γνώσης των νομικών συστημάτων και του δικαίου των άλλων κρατών μελών, ιδίως, διά σχετικών σεμιναρίων συγκριτικού δικαίου, ε. βελτίωση των γλωσσικών ικανοτήτων των δικαστών, των εισαγγελέων και του δικαστικού προσωπικού σε όλη την ΕΕ, στ. ανταλλαγή των κοινών προβληματισμών, και ζ. προαγωγή διαλόγου ως προς την ανάπτυξη του χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης και τις σχετικές επιπτώσεις στην ομαλή λειτουργία της δικαιοσύνης (βλ. Ψήφισμα, σημείο 2). Το Συμβούλιο της ΕΕ επισημαίνει ότι, «υπό την επιφύλαξη της ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης ή της διαφορετικής οργάνωσης των δικαστικών συστημάτων στην ΕΕ, τα κράτη μέλη θα πρέπει να ακολουθούν τις [ως άνω] κατευθυντήριες γραμμές» (βλ. Ψήφισμα, σημείο 1).

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, υπό το πρίσμα της θέσης σε ισχύ από 1ης Δεκεμβρίου 2009 της Συνθήκης της Λισαβόνας, υιοθέτησε στις 10-11.12.2009 το «Πρόγραμμα της Στοκχόλμης – μια ανοικτή και ασφαλής Ευρώπη που εξυπηρετεί και προστατεύει τους πολίτες» (2010/C 115/01) (ΕΕ C 115 της 4.5.2010 σελ. 4-38), στο οποίο καθόρισε, μεταξύ άλλων, τις προτεραιότητες στον τομέα της ευρωπαϊκής κατάρτισης δικαστικών, υπογραμμίζοντας, ότι «(...) προκειμένου να προωθηθεί μια αυθεντική ευρωπαϊκή παιδεία στους τομείς του δικαίου και της επιβολής του νόμου είναι σημαντικό να αναβαθμισθεί η κατάρτιση σε θέματα σχετικά με την Ένωση και να καταστεί προσιτή κατά σύστημα σε όλα τα επαγγέλματα που συμμετέχουν στην υλοποίηση του χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης (...)» (βλ. στοιχ. 1.2.6).

Η Επιτροπή για την πραγματοποίηση των προτεραιοτήτων του «Προγράμματος της Στοκχόλμης», στην Ανακοίνωσή της της 13ης Σεπτεμβρίου 2011, υπό τον τίτλο «Εμπιστοσύνη στην Πανευρωπαϊκή Δικαιοσύνη μία νέα Διάσταση στην Ευρωπαϊκή Δικαστική Κατάρτιση» (COM/2011/0551 τελικό) τόνισε τον σημαντικό ρόλο, στην προαγωγή της ευρωπαϊκής δικαστικής κατάρτισης, των επαγγελματικών οργανώσεων σε ευρωπαϊκό επίπεδο, όπως είναι «(...) το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Κατάρτισης Δικαστικών (ΕΔΚΔ) και τα μέλη του, τα μέλη του Φόρουμ Δικαιοσύνης, μεταξύ άλλων, η Ακαδημία Ευρωπαϊκού Δικαίου (ΕΡΑ), το Συμβούλιο των Δικηγορικών Συλλόγων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (CCBE), το Συμβούλιο των Συμβολαιογραφικών Συλλόγων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (CNUJ), το Ευρωπαϊκό Δίκτυο των Συμβουλίων Δικαστικών Θεμάτων (ENCJ), το Δίκτυο των Προέδρων των Ανώτατων Δικαστηρίων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η Ένωση των Συμβουλίων Επικρατείας (...)».

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στο Ψήφισμά του της 7ης Φεβρουαρίου 2013 «σχετικά με τη δικαστική εκπαίδευση – δικαστικοί συντονιστές» (P7_TA(2013)0056) (και σε συνέχεια των Ψηφισμάτων του της 17ης Ιουνίου 2010, ΕΕ C 236 Ε της 12.8.2011, σελ. 130, και της 14ης Μαρτίου 2012, P7_TA(2012)0079, σχετικά με την κατάρτιση των δικαστών), «έχοντας υπόψη τη συγκριτική μελέτη για την κατάρτιση των δικαστών στα κράτη μέλη, που διεξήγαγε κατ' εντολήν του Κοινοβουλίου η Ακαδημία Ευρωπαϊκού Δικαίου (ΑΕΔ) σε συνεργασία με το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Κατάρτισης Δικαστών (ΕΔΚΔ)», καλεί «την Επιτροπή να προωθήσει και να χρηματοδοτήσει τους εθνικούς δικαστικούς συντονιστές του ευρωπαϊκού δικαίου και την ανερχόμενη διασύνδεση των εθνικών δικτύων δικαστικών συντονιστών (...)» (βλ. σημ. 1).

Αξιοσημείωτο είναι, επίσης, ότι στη συνεδρίαση της Γενικής Συνέλευσης του Ευρωπαϊκού Δικτύου Δικαστικής Επιμόρφωσης (EJTN) της 10ης Ιουνίου 2016, οι συμμετέχοντες σε αυτό εθνικοί οργανισμοί, αρμόδιοι για την επι-

μόρφωση των δικαστών και των εισαγγελέων των (τότε) 28 Κρατών Μελών της ΕΕ, υιοθέτησαν εννέα θεμελιώδεις αρχές δικαστικής επιμόρφωσης, με στόχο την καθοδήγηση των εθνικών οργανισμών δικαστικής επιμόρφωσης, οι οποίες συνοπτικά έχουν ως εξής: α. η δικαστική επιμόρφωση είναι μια πολυεπιστημονική και πρακτική μορφή εκπαίδευσης, β. όλοι οι δικαστές και οι εισαγγελείς θα πρέπει να τυγχάνουν αρχικής εκπαίδευσης πριν από τον διορισμό τους ή ταυτόχρονα με αυτόν, γ. όλοι οι δικαστές και οι εισαγγελείς θα πρέπει να έχουν το δικαίωμα τακτικής και συνεχούς εκπαίδευσης μετά τον διορισμό τους καθώς και καθ' όλη τη διάρκεια της σταδιοδρομίας τους, στην οποία θα υποχρεούνται να λαμβάνουν μέρος, δ. η επιμόρφωση αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του λειτουργήματος του δικαστή και του εισαγγελέα, ε. σύμφωνα με τις αρχές της δικαστικής ανεξαρτησίας, ο σχεδιασμός, το περιεχόμενο και η παροχή της δικαστικής επιμόρφωσης είναι αποκλειστική αρμοδιότητα των εθνικών οργανισμών που είναι υπεύθυνοι για την επιμόρφωση των δικαστών, στ. η εκπαίδευση θα πρέπει πρωτίστως να παρέχεται από δικαστές και εισαγγελείς, οι οποίοι έχουν προηγουμένως εκπαιδευθεί προς τον σκοπό αυτό, ζ. ενεργείς και σύγχρονες τεχνικές εκπαίδευσης θα πρέπει να προτιμώνται, η. τα κράτη μέλη θα πρέπει να παρέχουν στους οργανισμούς επιμόρφωσης των δικαστών επαρκή χρηματοδότηση και άλλους πόρους προς επίτευξη των στόχων τους, και θ. οι ανώτατες δικαστικές αρχές θα πρέπει να υποστηρίζουν την επιμόρφωση των δικαστών ([https://www.ejtn.eu/PageFiles/15756/Judicial%20 Training%20Principles_EL.pdf](https://www.ejtn.eu/PageFiles/15756/Judicial%20Training%20Principles_EL.pdf)).

Η Επιτροπή δημοσίευσε, στις 9.7.2021, τον «Πίνακα Αποτελεσμάτων της ΕΕ για τη Δικαιοσύνη για το έτος 2021» ("European Justice Scoreboard 2021"), ο οποίος συντάχθηκε, ως προς το κεφάλαιο για τη δικαστική ανεξαρτησία, σε συνεργασία με το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Δικαστικής Επιμόρφωσης (E-JTN) και τα μέλη του. Ο εν λόγω Πίνακας επικεντρώνεται στην ψηφιοποίηση της δικαιοσύνης (European Justice Scoreboard 2021, https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/eu_justice_scoreboard_2021.pdf).

II. Παρατηρήσεις επί των άρθρων

1. Επί του άρθρου 1

Το άρθρο 1 ορίζει ότι «[σ]κοπός του παρόντος είναι η μεταρρύθμιση της οργάνωσης και λειτουργίας της Εθνικής Σχολής Δικαστικών Λειτουργιών, προκειμένου να βελτιωθεί η ποιότητα της δικαιοσύνης και να περιοριστεί ο χρόνος που απαιτείται για την απονομή της».

Παρατηρείται ότι στην έννοια της ποιότητας της δικαιοσύνης - κατ' ακριβολογία, στην έννοια της ορθής απονομής της δικαιοσύνης – υπάγεται και η

απονομή της χωρίς καθυστέρηση – όπως και άλλες έννοιες που αφορούν τη θέσπιση εγγυήσεων για την ορθή άσκηση της δικαιοδοτικής λειτουργίας. Ως εκ τούτου, παρέλκει η ειδική αναφορά στον περιορισμό του χρόνου απονομής της δικαιοσύνης.

2. Επί του άρθρου 6 παρ. 1 και 4

Διά του άρθρου 6 παρ. 1 ορίζεται ότι στο Διοικητικό Συμβούλιο της Εθνικής Σχολής Δικαστικών Λειτουργιών μετέχει και «ένα μέλος Διδακτικού Ερευνητικού Προσωπικού (Δ.Ε.Π.) από τη βαθμίδα του Καθηγητή των Νομικών Σχολών (...) που ορίζεται με απόφαση της οικείας Γενικής Συνέλευσης με ενιαύσια θητεία». Σύμφωνα, περαιτέρω, με την παράγραφο 4 του ίδιου άρθρου, τα μέλη του εν λόγω Δ.Σ., «εφόσον απουσιάζουν ή κωλύονται, αναπληρώνονται από τους νόμιμους αναπληρωτές τους».

Δεδομένου ότι οι Καθηγητές Πανεπιστημίων δεν διαθέτουν γενικό, εκ του νόμου, «νόμιμο αναπληρωτή», θα ήταν, ενδεχομένως, σκόπιμο να προβλεφθεί, εν προκειμένω, ο ορισμός, κατά την οικεία διαδικασία, και του αναπληρωτή του εν λόγω μέλους του Δ.Σ.

3. Επί του άρθρου 8 παρ. 1 εδάφ. δ´

Διά της ως άνω διάταξης ορίζεται ότι η θητεία του Γενικού Διευθυντή της Εθνικής Σχολής Δικαστικών Λειτουργιών, η οποία έχει τριετή διάρκεια, «κατ'εξαίρεση, παρατείνεται μέχρι την ολοκλήρωση της προβλεπόμενης διαδικασίας τοποθέτησης του νέου Γενικού Διευθυντή». Παρόμοια ρύθμιση εισάγεται και διά του άρθρου 10 παρ. 1 εδάφ. γ´ ως προς τη θητεία του Διευθυντή Οικονομικού Προγραμματισμού και Εποπτείας Οικονομικών Υποθέσεων της Σχολής, όπως και διά του άρθρου 11 παρ. 3 εδάφ. γ´ ως προς τη θητεία των Διευθυντών Κατάρτισης και Επιμόρφωσης.

Παρατηρείται, εν προκειμένω, ότι, κατά την εν λόγω ρύθμιση, η οποία καθιερώνει ρητώς ορισμένη, και μάλιστα μόνο μία, θητεία των ως άνω οργάνων (πλην του Διευθυντή Οικονομικού Προγραμματισμού και Εποπτείας Οικονομικών Υποθέσεων, για τον οποίο δεν προβλέπεται περιορισμός μίας θητείας), είναι ανεκτή η παράταση της θητείας τους μετά τη λήξη της και μέχρι την τοποθέτηση των νέων προσώπων. Όπως έχει, όμως, κριθεί (βλ. *ad hoc* ΔιοικΠρωτΘεσσαλ 508/2019, ΣτΕ Ολομ. 2583/2017, ΣτΕ 2350-4/2017), η παράταση αυτή μπορεί να διαρκεί μόνον για εύλογο χρονικό διάστημα, το οποίο κρίνεται κατά τις εκάστοτε συντρέχουσες περιστάσεις. Μετά την πάροδο του εύλογου χρόνου, η θητεία του οργάνου λογίζεται ως λήξασα, και η θέση του, κενή (πρβλ. ΣτΕ Ολομ. 3515/2013).

4. Επί του άρθρου 10 παρ. 1 εδάφ. 6´

Σύμφωνα με την εν λόγω διάταξη, ο Διευθυντής Οικονομικού Προγραμματισμού και Εποπτείας Οικονομικών Υποθέσεων «[ο]ρίζεται με μερική απασχόληση και μειωμένη άσκηση των καθηκόντων της κύριας θέσης του (...)», χωρίς ειδικότερη ρύθμιση των εν λόγω ζητημάτων.

Εν όψει και του ότι οι Διευθυντές Κατάρτισης και Επιμόρφωσης ορίζονται «με μερική απασχόληση, η οποία δεν μπορεί να είναι λιγότερη από δύο (2) ημέρες την εβδομάδα και έχουν μειωμένη άσκηση των καθηκόντων της κύριας θέσης τους» (βλ. άρθρο 11 παρ. 3 εδάφ. β´), οι δε βασικοί διδάσκοντες έχουν «κατά το ήμισυ μερική απαλλαγή από τα καθήκοντά τους» (βλ. άρθρο 27 παρ. 2), θα έχρηζε, ενδεχομένως, διευκρίνισης, το καθεστώς μερικής απασχόλησης και το αντίστοιχο εύρος της μειωμένης άσκησης των καθηκόντων κύριας θέσης και του Διευθυντή Οικονομικού Προγραμματισμού και Εποπτείας Οικονομικών Υποθέσεων.

5. Επί του άρθρου 17 παρ. 16

Διά της προτεινόμενης ρύθμισης εισάγεται μείωση του ορίου ηλικίας για την εισαγωγή στην Εθνική Σχολή Δικαστικών Λειτουργιών, από τα 45 έτη – όριο που ισχύει κατά την τελευταία δεκαετία – στα 40 έτη. Σύμφωνα με την Αιτιολογική Έκθεση του νομοσχεδίου, στόχος της εν λόγω μείωσης είναι η «εισαγωγή στο δικαστικό σώμα νεότερων δικαστικών λειτουργιών, με ικανό περιθώριο ηλικίας για να πραγματοποιήσουν επιτυχή σταδιοδρομία σε όλους ή σε όσο το δυνατόν περισσότερους βαθμούς» (Ανάλυση Συνεπειών Ρύθμισης, Α. Αιτιολογική Έκθεση, Κατ' άρθρο Ανάλυση Αξιολογούμενης Ρύθμισης, σελ. 67).

Παρατηρείται ότι, ως ανώτατο όριο ηλικίας για την εισαγωγή υποψηφίου στην Εθνική Σχολή Δικαστικών Λειτουργιών, ορίσθηκε, διαδοχικά, το 32ο έτος (δυνάμενο να παραταθεί «για όσο χρονικό διάστημα έχει διαρκέσει η υποχρεωτική στρατιωτική θητεία του υποψηφίου, και για τρία ακόμη έτη, αν ο υποψήφιος είναι κάτοχος διδακτορικού διπλώματος, ή για ένα (1) έτος, αν είναι κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών») (βλ. άρ. 2 παρ. 2 του ν. 2236/1994), το 35ο έτος (δυνάμενο να παραταθεί ομοίως κατά τα ως άνω) (βλ. άρ. 22 παρ. 1 του ν. 2521/1997), το 40ό έτος (δυνάμενο να παραταθεί ομοίως) (βλ. άρ. 35 παρ. 1 του ν. 2915/2001), το 40ό έτος (μη δυνάμενο να παραταθεί) (βλ. άρ. 10 παρ. 1α του ν. 3689/2008), και, τέλος, το 45ο έτος (βλ. άρ. 8 παρ. 3 του ν. 3910/2011 και άρ. 79 του ν. 4689/2020). Σύμφωνα με την Αιτιολογική Έκθεση που συνόδευε το νομοσχέδιο/ν. 3910/2011, στόχος της

διεύρυνσης του ορίου ηλικίας στα 45 έτη, ήταν «να μην αποκλείονται από το διαγωνισμό άτομα που διαθέτουν αυξημένη εμπειρία, πολύ χρήσιμη για την αποτελεσματική εκπλήρωση των καθηκόντων τους» (σελ. 5), ενώ, η Αιτιολογική Έκθεση που συνόδευε το νομοσχέδιο/ν. 4689/2020, έκανε ειδική αναφορά στην αύξηση του ηλικιακού ορίου και των Ειρηνοδικών: «(...) αναβαθμίζονται τα τυπικά προσόντα των υποψηφίων της Κατεύθυνσης Ειρηνοδικών (...) ώστε να περιληφθούν στους υποψηφίους άτομα που διαθέτουν αυξημένη εμπειρία από την άσκηση της δικηγορίας, χρήσιμη για την αποτελεσματική εκπλήρωση των καθηκόντων τους ως Ειρηνοδικών. Τούτο, διότι κρίνεται ότι ο δικαστικός λειτουργός δεν πρέπει να είναι ένα άτομο στερημένο παραστάσεων κοινωνικής πραγματικότητας και επαγγελματικής εμπειρίας πριν την ανάληψη των δικαιοδοτικών του καθηκόντων. Αντιθέτως, η απόκτηση εμπειρίας του από τη δικηγορική πρακτική είναι όχι μόνο ωφέλιμη, αλλά και απαραίτητη για την επιτυχή και κατά το δυνατόν ποιοτική ενάσκηση των δικαιοδοτικών του αρμοδιοτήτων και καθηκόντων» (σελ. 47).

Το άρθρο 88 παρ. 1 του Συντάγματος ορίζει ότι: «Οι δικαστικοί λειτουργοί διορίζονται με προεδρικό διάταγμα, σύμφωνα με νόμο που ορίζει τα προσόντα και τη διαδικασία της επιλογής τους». Όπως έχει κριθεί, «[κ]ατά την έννοια της διάταξης αυτής, ο κοινός νομοθέτης είναι αρμόδιος να θεσπίζει τα προσόντα και τη διαδικασία επιλογής των υποψηφίων να καταλάβουν θέσεις δικαστικών λειτουργών, υποκειμένος στους περιορισμούς που απορρέουν από διατάξεις και αρχές υπερνομοθετικής ισχύος και ιδίως τις συνταγματικές διατάξεις που εγγυώνται την προσωπική και λειτουργική ανεξαρτησία των δικαστικών λειτουργών και από την αρχή της ισότητας πρόσβασης στα δημόσια αξιώματα. Από τα ανωτέρω παρέπεται ότι ο νομοθέτης είναι, καταρχήν, ελεύθερος να καθορίζει τα προσόντα των υποψηφίων που κρίνει αναγκαία προκειμένου οι μέλλοντες να διορισθούν να ανταποκριθούν αποτελεσματικά στις εκάστοτε ανάγκες του δικαστικού έργου, όπως αυτές διαμορφώνονται από τις ισχύουσες συνθήκες» (ΣτΕ επταμ. 851/2011, βλ. και ΣτΕ επταμ. 3762/2010, ΣτΕ 3443/2004, ΣτΕ 741/2002).

Έχει κριθεί, στο πλαίσιο αυτό, ότι «από τις ανωτέρω συνταγματικές διατάξεις συνάγεται ότι το συμφέρον της εύρυθμης λειτουργίας της δικαιοσύνης επιβάλλει τον καθορισμό από το νομοθέτη εύλογου ανώτατου ορίου ηλικίας για τη συμμετοχή στις εξετάσεις της Εθνικής Σχολής Δικαστικών Λειτουργών, το οποίο, αφενός, θα διασφαλίζει την επαρκή στελέχωση των δικαστηρίων εν γένει με δικαστικούς λειτουργούς και, αφετέρου, θα επιτρέπει την παραμονή των δικαστικών λειτουργών για επαρκές χρονικό διάστημα σε κά-

θε βαθμό της υπηρεσιακής τους εξέλιξης, ώστε να αποκτούν την εμπειρία, τις γνώσεις και τις ικανότητες που είναι αναγκαίες για την επιτυχή αντιμετώπιση των απαιτήσεων του εκάστοτε ανώτερου βαθμού. Ο καθορισμός του εν λόγω ορίου ηλικίας απόκειται στην ουσιαστική εκτίμηση του νομοθέτη και υπόκειται σε οριακό δικαστικό έλεγχο» (ΣτΕ επταμ. 851/2011, βλ. και ΣτΕ επτάμ. 3762/2010, πρβλ. και ΣτΕ Ολομ. 2204-2224/2010, ΣτΕ 9/2004, ΣτΕ 2901/2000, ΣτΕ Ολομ 3827-3828/1997).

Σύμφωνα, εξ άλλου, με τις διατάξεις της Οδηγίας 2000/78/EK «για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία» (ΕΕ L 303/2.12.2000), η οποία ενσωματώθηκε στην ελληνική έννομη τάξη αρχικά διά του ν. 3304/2005 και ήδη διά του ν. 4443/2016, ορίζεται ότι απαγορεύεται κάθε μορφή διάκρισης, μεταξύ άλλων, λόγω ηλικίας, τόσο στον ιδιωτικό όσο και στον δημόσιο τομέα (βλ. άρθρα 1-3 της Οδηγίας και του ν. 4443/2016). Εξαίρεση του κανόνα – η οποία, ως προς τα οριζόμενα στην προτεινόμενη διάταξη, μπορεί να αφορά τον καθορισμό ανώτατου ορίου ηλικίας για την πρόσληψη, βάσει της απαιτούμενης κατάρτισης για τη συγκεκριμένη θέση εργασίας ή την ανάγκη εύλογης περιόδου απασχόλησης πριν από τη συνταξιοδότηση – εισάγεται υπό τις εξής προϋποθέσεις: πρώτον, διά νόμου, δεύτερον, με ειδική αιτιολόγηση, τρίτον, όταν στόχος της διαφορετικής λόγω ηλικίας μεταχείρισης είναι η εξυπηρέτηση σκοπών της πολιτικής της απασχόλησης, της αγοράς εργασίας και της επαγγελματικής κατάρτισης, τέταρτον, όταν τα μέσα επίτευξης των σκοπών αυτών είναι πρόσφορα και αναγκαία (βλ. άρθρο 6 της Οδηγίας και του ν. 4443/2016) (πρβλ. και άρθρο 21 παρ. 1 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης).

Το Συμβούλιο της Επικρατείας έχει κατ' επανάληψη απασχολήσει η συνταγματικότητα της θέσπισης ανώτατου ορίου ηλικίας για την εισαγωγή στο δικαστικό σώμα. Ως προς τη θέσπιση του 40ού έτους ως τέτοιου, κρίθηκε ότι η σχετική ρύθμιση (άρ. 10 παρ. 1 εδ. α' του ν. 3689/2008) «δεν παραβιάζει τα άρθρα 4 παρ. 1, 5 παρ. 1 και 25 του Συντάγματος, ούτε τις διατάξεις της οδηγίας 2000/78/EK και του ν. 3304/2005, καθώς το όριο αυτό παρίσταται, κατά κοινή πείρα, εύλογο. Και τούτο, διότι διασφαλίζει, κατά τα ανωτέρω, τη στελέχωση των δικαστηρίων κάθε επιπέδου με έμπειρους δικαστικούς λειτουργούς και εναρμονίζεται με τις ειδικότερες νομοθετικές ρυθμίσεις του Κώδικα Οργανισμού Δικαστηρίων και Κατάστασης Δικαστικών Λειτουργών, ο οποίος καθορίζει ελάχιστο όριο παραμονής των δικαστικών λειτουργών σε κάθε βαθμό της βαθμολογικής ιεραρχίας προκειμένου να κριθούν προς προ-

αγωγή (...)» (ΣΤΕ επταμ. 851/2011, κατ' αναφορά προς την απόφαση ΣΤΕ επταμ. 3762/2010). Ως προς τη θέσπιση του 35ου έτους ως ανώτατου ορίου ηλικίας για τη συμμετοχή στον διαγωνισμό ειρηνοδικών, κρίθηκε ότι «στην Ελλάδα, ανέκαθεν ίσχυε το σύστημα (...) επιλογής των δικαστικών λειτουργών που προβλέπει την είσοδό τους στο δικαστικό σώμα σε μικρή σχετικά ηλικία, ώστε να σταδιοδρομήσουν, ως ισόβιοι δικαστικοί λειτουργοί, για μακρό χρόνο έτσι ώστε να καλλιεργείται ιδιαίτερα σ' αυτούς, με την άσκηση επί πολλά έτη του δικαστικού λειτουργήματος, νοοτροπία δικαστικής ανεξαρτησίας και αμεροληψίας (...) Εξάλλου, εκτιμήθηκε και η ανάγκη απόκτησης όχι μόνο ειδικών γνώσεων αλλά και ειδικής πείρας από την άσκηση για μεγάλο χρόνο του δικαστικού λειτουργήματος όσον αφορά ιδίως στην εκτίμηση των αποδεικτικών μέσων, αλλά και την ερμηνεία και εφαρμογή των κανόνων δικαίου και τη σύνταξη των δικαστικών αποφάσεων (...)» (ΣΤΕ επταμ. 851/2011).

Κατόπιν των ανωτέρω, και υπό το φως τόσο της εκ νέου πρότασης και διατήρησης του ορίου των 45 ετών από τον Νομοθέτη μόλις προ ενός και ημίσεως έτους, όσο και της δικανικής κατάφασης της συνταγματικότητας κάθε, μέχρι σήμερα – προς τα άνω –, μεταβολής του ηλικιακού ορίου εισαγωγής στο δικαστικό σώμα, επισημαίνεται ότι η προτεινόμενη μείωσή του, από τα 45 στα 40 έτη συνιστά κατ' αρχήν περαιτέρω περιορισμό, βάσει της ηλικίας, στο δικαίωμα ίσης πρόσβασης στα δημόσια αξιώματα. Ο εν λόγω περιορισμός εξυπηρετεί, σύμφωνα με την Ανάλυση Συνεπειών Ρύθμισης του νομοσχεδίου, σκοπό που ανάγεται στην ορθή απονομή της δικαιοσύνης, αφενός, με τρόπο άμεσο, δηλαδή, με «την επαρκή στελέχωση των δικαστηρίων εν γένει με δικαστικούς λειτουργούς» (σελ. 82), και αφ' ετέρου με τρόπο έμμεσο, δηλαδή, διά της χρονικής δυνατότητας υπηρεσιακής εξέλιξης στο δικαστικό σώμα (σελ. 67 και 82). Ως προς την πρώτη παράμετρο, όμως, δεν αναφέρεται κατά ποιον τρόπο η είσοδος στο δικαστικό σώμα προσώπων με ηλικία από 40 έως 45 ετών έθεσε, κατά τη δεκαετή εφαρμογή του εν λόγω ηλικιακού ορίου, σε κίνδυνο «την επαρκή στελέχωση των δικαστηρίων» σε σχέση με την είσοδο προσώπων έως 40 ετών. Ως προς τη δεύτερη παράμετρο (η οποία, πάντως, δεν βρίσκει εφαρμογή στους ειρηνοδίκες), δεν αναφέρεται αν και σε ποιον βαθμό η είσοδος στο δικαστικό σώμα, κατά την τελευταία δεκαετία, προσώπων ηλικίας 40 έως 45 ετών και η αντίστοιχη μείωση του χρονικού εύρους της υπηρεσιακής τους εξέλιξης είχε πράγματι αρνητική επίδραση στην άσκηση των λειτουργικών καθηκόντων τους. Ερωτάται, εξ άλλου, ως προς το πρόσφορο και το αναγκαίο του προτεινόμενου μέτρου, αν

στην ορθή απονομή της δικαιοσύνης συντελεί πρωτίστως το χρονικό περιθώριο, έως επιπλέον πέντε (5) ετών, για δικαστική σταδιοδρομία, έναντι κριτηρίων που συνάπτονται ευθέως προς την προσωπική αξία των υποψήφιων δικαστικών λειτουργών και την ικανότητά τους να ανταποκρίνονται αποτελεσματικά στις ανάγκες του δικαστικού έργου (πρβλ. και άποψη μειοψηφίας στην απόφαση του ΣτΕ επταμ. 851/2011, Ειδική Έκθεση του 2020 του Συνηγούρου του Πολίτη για την ίση μεταχείριση, σελ. 70, σε: <https://www.synigoros.gr/resources/docs/120721-ekthesh-ish-metaxeirhsh-2020.pdf>, όπου και αναφορά σε συγκριτική έρευνα σε επίπεδο κρατών μελών της ΕΕ, από την οποία προέκυψε ότι «[α]ν και το σύστημα εισόδου στο δικαστικό σώμα δεν είναι κοινό στην ελληνική έννομη τάξη και στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές έννομες τάξεις (...) δεν υφίσταται ανώτατο ηλικιακό όριο στις περισσότερες ερωτηθείσες ευρωπαϊκές χώρες» και ότι «[σ]ε αρκετές χώρες (...) προβλεπόταν κατώτατο ηλικιακό όριο για την ένταξη στο επάγγελμα του δικαστικού λειτουργού, συνήθως, μάλιστα, σχετιζόμενο με τη χρονική απαίτηση προηγούμενης επαγγελματικής εμπειρίας και κοινωνικής ωριμότητας», βλ. και Π. Μαντζούφα, Οικονομική κρίση και Σύνταγμα, 2014, σελ. 246 επ., καθώς και απόφαση ΔΕΕ της 13.11.2014, C-416/13, Mario Vital Pérez κατά Ayuntamiento de Ovideo ECLI:EU:C:2014, 2371).

6. Επί του άρθρου 31 παρ. 6

α. Με το άρθρο 31 παρ. 6 θεσπίζεται, ως προς την επίδοση των εκπαιδευομένων κατά το δεύτερο στάδιο κατάρτισης (πρακτική άσκηση στα δικαστικά καταστήματα), σύστημα αξιολόγησης το οποίο δεν υιοθετεί την ατομική βαθμολόγηση, αλλά την κατάταξη των εκπαιδευομένων σε πέντε (5) ομάδες – με προκαθορισμένο εύρος (ποσοστό επί του συνόλου των εκπαιδευομένων) κάθε μία –βάσει συγκριτικής αξιολόγησης μεταξύ των εκπαιδευομένων.

Η αρχή της αξιοκρατίας, τόσο και κατά την επιλογή των δημόσιων υπαλλήλων και λειτουργών, μεταξύ των οποίων και οι δικαστές, όσο και κατά την υπηρεσιακή εξέλιξή τους, αποτελεί βασική αρχή της έννομης τάξης μας, η οποία απορρέει από σειρά συνταγματικών διατάξεων, όπως τα άρθρα 4 παρ. 1, 5 παρ. 1 και 103 του Συντάγματος. Η αρχή της αξιοκρατίας επιτάσσει η πρόσβαση σε δημόσιες θέσεις και αξιώματα να γίνεται διά αντικειμενικής αξιολόγησης και βάσει κριτηρίων που συνάπτονται με την προσωπική αξία και την ικανότητα των ενδιαφερομένων, καθώς και με τα καθήκοντα της θέσης που πρόκειται να καταλάβουν (βλ. ΣτΕ Ολομ. 668/2018, ΣτΕ Ολομ.

1120/2016, ΣτΕ Ολομ. 527/2015, ΣτΕ Ολομ. 2396/2004, κ.ά., βλ. και Πρ. Δαγτόγλου, Συνταγματικό δίκαιο, Ατομικά δικαιώματα, τόμ. β΄, 2012, σελ. 1068 επ., Απ. Παπατόλια, Η αξιοκρατία ως αρχή και ως δικαίωμα. Θεωρητικές καταβολές, συνταγματική θεμελίωση και θεσμική πρακτική, 2019, Ι. Κοϊμτζόγλου, Η αρχή της αξιοκρατίας στο δημόσιο δίκαιο, 2003).

Εν προκειμένω, εισάγεται ένα είδος ποσόστωσης στην ευχέρεια των εκπαιδευτών να αξιολογούν την επίδοση των εκπαιδευομένων βάσει του τυχαίου γεγονότος του συνολικού αριθμού των εκπαιδευομένων και του αριθμού των εκπαιδευομένων με ορισμένη επίδοση. Συνεπεία τούτου, δεν αποκλείεται εκπαιδευόμενος με άριστη επίδοση να κατατάσσεται αναγκαστικά σε υποδεέστερη ομάδα αξιολόγησης, όχι επειδή αυτό προκύπτει εκ της ουσιαστικής αξιολόγησής του, αλλά επειδή οι εκπαιδευόμενοι με άριστη επίδοση, που αξίζουν να καταταχθούν στην αντίστοιχη ομάδα, υπερβαίνουν αριθμητικά το 10% του συνόλου των εκπαιδευομένων. Αντίστοιχα, δεν αποκλείεται εκπαιδευόμενος με αρκετά καλή επίδοση να τίθεται, αναγκαστικά, στη χαμηλότερη βαθμίδα – η οποία ορίζεται ως η αμέσως επόμενη βαθμίδα εκείνης του «ανεπαρκούς» εκπαιδευομένου – όχι επειδή πράγματι αξιολογείται ως τέτοιας επίδοσης, αλλά εξαιτίας του τυχαίου γεγονότος να ανήκει σε μία συνολικά εξαιρετικά ικανή σειρά εκπαιδευομένων.

Υπό το φως των ανωτέρω, δημιουργείται, εν προκειμένω, προβληματισμός, δοθέντος ότι η αξιολόγηση που προτείνεται να λαμβάνει κάθε εκπαιδευόμενος, κατά τα ως άνω, δεν συναρτάται προς την ατομική του αξία, τις ικανότητες και τις επιδόσεις του κατά την πρακτική άσκησή του, αλλά, ιδίως, προς το αποτέλεσμα της σύγκρισής του με τους λοιπούς εκπαιδευομένους, και μάλιστα βάσει ομάδων βαθμολογίας στις οποίες ο αριθμός των κατατασσομένων είναι αυστηρά προκαθορισμένος.

6. Στην τρίτη από το τέλος υποπαράγραφο της παραγράφου 6 του άρθρου 31 ορίζονται, μεταξύ άλλων, τα εξής: «Σε περίπτωση συγκέντρωσης του ίδιου αθροίσματος, προηγείται ο εκπαιδευόμενος με τον υψηλότερο μέσο όρο βαθμολογίας στις προηγούμενες δοκιμασίες κατά τα οριζόμενα στο πρώτο, δεύτερο και τρίτο εδάφιο του άρθρου 34». Η εν λόγω παραπομπή χρήζει διευκρίνισης.

7. Επί του άρθρου 35

Εν προκειμένω, ορίζεται, μεταξύ άλλων, ότι «η πρακτική άσκηση των εκπαιδευομένων παρατείνεται στα ίδια δικαστήρια ή την αρμόδια εισαγγελία μέχρι την έκδοση του προεδρικού διατάγματος διορισμού τους σε οργανική

θέση δόκιμου δικαστικού λειτουργού».

Δεδομένου ότι στο υπό ψήφιση νομοσχέδιο δεν επαναλαμβάνεται η ρύθμιση του άρθρου 31 παρ. 1 του προτεινόμενου να καταργηθεί ν. 3689/2008 («Οι εκπαιδευόμενοι οι οποίοι περατώνουν επιτυχώς την κατάρτιση, διορίζονται, εντός δύο (2) μηνών από τη σύνταξη των πινάκων επιτυχόντων, σε θέσεις δοκίμων (...)»), επισημαίνεται ότι ο διορισμός σε θέση δικαστικού λειτουργού δεν μπορεί, σύμφωνα με γενική αρχή του διοικητικού δικαίου (βλ. ΣτΕ 2078/1999, ΔιοικΠρωτΑθ 944/2001), να καθυστερεί πέραν του εύλογου χρόνου από την αποφοίτησή από την Εθνική Σχολή Δικαστικών Λειτουργών. Όπως έχει, εξ άλλου, κριθεί, υπέρβαση του εύλογου αυτού χρόνου δύναται, κατά τις περιστάσεις, να δημιουργήσει ευθύνη του Δημοσίου προς ανόρθωση της ζημίας την οποία ο απόφοιτος υπέστη εκ της υπέρβασης του εύλογου χρόνου (βλ. ΣτΕ 2078/1999).

8. Επί του άρθρου 39 παρ. 2

Στην παράγραφο 2 του άρθρου 39 γίνεται αναφορά στους δικαστικούς λειτουργούς «της Στρατιωτικής Δικαιοσύνης». Θα ήταν, εν προκειμένω, δόκιμη η υιοθέτηση του αντίστοιχου όρου που αναφέρεται στο άρθρο 96 παρ. 5 του Συντάγματος, ως εξής: «δικαστικοί λειτουργοί του δικαστικού σώματος των Ενόπλων Δυνάμεων».

9. Επί του άρθρου 40

Με το άρθρο 40 εισάγεται, μεταξύ άλλων, ο θεσμός των υποχρεωτικών προγραμμάτων επιμόρφωσης των δικαστικών λειτουργών.

Παρατηρείται ότι δεν καθορίζονται ειδικές έννομες συνέπειες ούτε για την περίπτωση υπαίτιας αθέτησης της εν λόγω υποχρέωσης ούτε για την ευδόκιμη παρακολούθησή τους.

10. Επί του άρθρου 54 παρ. 5

Διά της εν λόγω μεταβατικής διάταξης ορίζεται ότι «[τ]ο ανώτατο όριο ηλικίας των σαράντα (40) ετών (...) δεν ισχύει ως προς τους δύο (2) πρώτους εισαγωγικούς διαγωνισμούς που θα διεξαχθούν τη θέση σε ισχύ του νόμου. Ως προς αυτούς ισχύει το ηλικιακό όριο των σαράντα πέντε (45) ετών (...)». Σύμφωνα με την Ανάλυση Συνεπειών Ρύθμισης του νομοσχεδίου, σκοπός της εν λόγω ρύθμισης είναι «να υπάρξει μία ομαλή μετάβαση από το παλαιό στο νέο νομοθετικό καθεστώς και να μην αιφνιδιασθούν υποψήφιοι που ήδη προετοιμάστηκαν για τον εισαγωγικό διαγωνισμό». Παρατηρείται ότι, σύμ-

φωνα με τα διδάγματα της κοινής πείρας, η συνήθης εντατική προετοιμασία των υποψηφίων για τον εν λόγω εισαγωγικό διαγωνισμό, ο οποίος τυγχάνει εξαιρετικά απαιτητικός, υπερβαίνει κατά πολύ τα δύο (2) έτη.

Αθήνα, 7 Δεκεμβρίου 2021

Οι εισηγήτριες
Μαριάνθη Καλυβιώτου
Επιστημονική Συνεργάτις
Λεμονιά Φραγκή
Ειδική Επιστημονική Συνεργάτις

Ο Προϊστάμενος του Α΄ Τμήματος
Νομοτεχνικής Επεξεργασίας
Ξενοφών Παπαρρηγόπουλος
Αναπληρωτής Καθηγητής
του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου

Ο Προϊστάμενος της Α΄ Διεύθυνσης
Επιστημονικών Μελετών
Αντώνης Παντελής
Ομότιμος Καθηγητής της Νομικής Σχολής
Πανεπιστημίου Αθηνών

Ο Πρόεδρος του Επιστημονικού Συμβουλίου
Κώστας Μαυριάς
Ομότιμος Καθηγητής της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών